

Gyermekkorból a felnőttkorba

– VASJANKÓ MESEBELI TÖRTÉNETE –

BEVEZETÉS

A témát a SZIE Jászberényi Főiskolai Karán a Német nyelv műveltségi terület, a Német Gyermekirodalom tantárgy keretein belül tárgyaltuk. A beszélgetésben a második- és harmadéves nappali, valamint az első- és másodéves levelező tagozatos hallgatók vettek részt, akik az ország különböző, főleg keleti régióiból érkeztek, legtöbbször falvakból. Egy osztály tanulóit pedig illusztrációkat készítették a meséhez.

A téma örökzöld. Minden korban fontos, és valamilyen formában mindenkit érint. Robert Bly: Vasjankó, Könyv a férfiakról c. műve elolvasása után sok kérdés merült fel bennem. Mit mond, egyáltalán mondhat-e valamit e mese a ma emberének? Hozzájárulhat-e ahhoz, hogy fiainkat igazi „férfias felnőtt férfivá” neveljük? Egyáltalán vannak-e ma férfias férfiak, és szükséges-e az erre való nevelés? Valóban olyan problematikus a fiatal generációk belépése a felnőtt korba, ahogyan R. Bly látja? Mi ezekről és sok más kapcsolódó kérdéstről a leendő tanítók és a már működő pedagógusok véleménye? A nappali tagozatos fiatal korosztály éppen belép a felnőttkorba, tehát személyes problémaként is át tudja élni a királyfi történetét, a levelező tagozatos hallgatók pedig (30–45 évesek) a mese felnőtt szereplőinek, illetve saját pedagógusi és szülői tapasztalataikból merítve formálják véleményüket. Így azt reméltem, hogy a generációs különbségekre is fény derül.

Arra is kíváncsi voltam, hogyan fogadják a mesét. Irodalmi, művészi vagy gyermeket szórazkóztató, álomba ringató kedves, naiv, mosolyra fakasztó történetnek tartják-e, amely az egyszerű emberek tapasztalatát gyűjtötte a felnőtté válásról egy csokorba? Biztos voltam benne, hogy sokféle gondolattal, véleményel fogok találkozni, de ekkora sokszínűsége nem számítottam.

Egy történet viszont csak akkor jó, ha gondolatokat ébreszt, megmozgatja a fantáziát, elgondolkodtat a világ dolgain. Ez a mese ezt megtette, tehát a legfontosabb próbát kiálta.

I.

A BESZÉLGETÉS MENETE A III. ÉVESEKKEL A NAPPALI TAGOZATON

A vitában 11 fő (20-21 éves nő) vett részt. Előzőleg nem olvasták a mesét, új volt számukra, csak néhányan említették, hogy valahonnan ismerős. A mese elolvasása után óriási és nyugtalan vita alakult ki. Már az első reakciók is szélsőségesek voltak. Ez a vége? Kérdezték többen csalódottan, és lapozgattak, hátha van valahol folytatás.

Miről szól a mese?

Erre a kérdésre viszonylag egyöntetű választ kaptam.

Arról szól, hogyan válik a kis királyfi felnőtté. Néhányan viszont megjegyezték, hogy a történet zavaróan túlkomplikált, a felnőtté váláshoz felesleges a félelmetes és a történetbe nem illő előtörténet, érthetetlen Vasjankó figurája. Mások szerint erre a két elemre szerkesztéstechnikai szempontból volt szükség. A történet előrehaladásához elengedhetetlen volt Vasjankó alakja, és a bevezetés is megfelelő volt, ugyanis megadta a mese alaphangulatát.

Olyan-e ez a mese is, mint a megszokott, ismert mesék?

A többség azt mondta, hogy egészen más. Félelmetes, sőt brutális, nyugtalanító, felkavaró, befeszítetlen, zavaros és érthetetlen. Semmi szín alatt nem javasolnák elalvás előtti felolvasásra.

Ezzel többen nem értettek egyet, és azt mondták, ha a többi mese mélyére nézünk, azok is ugyanolyan brutálisak, és ez a brutalitás összehasonlíthatatlanul szelídebb annál, mint amivel a gyerekek a TV meséiben vagy bármely más műsorában találkozhatnak. Néhány hallgató szerint épp olyan ez a mese is, mint a többi, fordulatos, izgalmas, tele van csodás elemekkel, és a vége „happy end”, nincs tehát semmi baj ezzel a mesével.

Látszik-e a kis királyfın, hogy „igazi” fiú, és hogyan érik férfivá? Milyen az „igazi férfi”?

A többség hevesen tagadta, hogy nemek szerint különbséget lehet tenni a gyermekek között. Azt mondták, hogy egy kislány pontosan így reagált volna ebben a helyzetben. Ugyanúgy harcolt volna a labdájáért, ugyanúgy megállta volna a helyét a nagyvilágban. Példákat soroltak, ahol kislány a mese hőse.

Azt viszont elismerték, hogy felnőtt korára férfias férfi lett (csatába ment, megnősült...). De hogy ez az érési folyamat hogyan bontakozik ki, nem tartották fontosnak. Nemek szerint nem tennének különbséget, – az a fontos, hogy felelősségteljes felnőtté váljon az ember. Tehát egy emberben a felnőttesség a fontos, nem a neme.

Ki a felnőtt?

Erre a kérdésre sem adtak egyöntetű választ. Volt, aki a felnőttesség kritériumát az életkorhoz, az iskolai tanulmányok befejezéséhez, az önálló életre való képességhez, érett gondolkodáshoz kötötte. Mikor a középkorú munkanélkülieket említettem, teljes volt a tanácsstalanság.

Befogadja-e a társadalom a (mai) fiatalokat?

A királyfınak ebből a szempontból szerencséje volt, mert származása eleve hozzásegítette ahhoz, hogy elismerjék – mondták.

Saját helyzetüket differenciáltabbnak tartják. A többség úgy érzi, hogy a felnőttek manapság nem fogadják be, nem segítik a fiatalokat, legfeljebb a szülők vagy a rokonok. Munkahelyen is inkább gátolják, kigúnyolják őket (a hallgatók éppen akkor jöttek vissza szakmai, iskolai gyakorlatról). Mások viszont az ellenkezőjét tapasztalták, és elégedettek voltak a felnőttek által nyújtott segítséggel.

A fiatalok a felnőtt társadalomba befogadó, beavató rítusokat nem hiányolják. Azt mondták, erre nincs szükség a rohanó világban, nincs rá se idő, se pénz. Említettek néhány szokást (eljegyzés, esküvő, húsvét, munkahelyi rendezvények), amelyek még némi lehetőséget nyújtanak erre. Kb. fele-fele arányban voksoltak arra, hogy több segítséget várnának a felnőtt társadalomtól, a másik fele viszont azt mondta, hogy a fiataloknak maguknak kell helyt állniuk, a maguk egyéniségét kell bevinni a társadalomba, ez az igazi felnőttesség jellemzője.

A vitából megállapíthatjuk, hogy a hallgatóknak nincs kikristályosodott álláspontjuk arról, hogyan is fejlődik egy kisfiú férfivá, milyen állomásokon, fejlődési szakaszokon kell keresztülmennie.

Meglepett, hogy a személyes példaadást meg sem említették. Abban sem tudtak megállapodni, kit nevezhetünk felnőtt, férfias férfinak. Bizonytalanok és esetlegesnek találják a fiatalok saját lehetőségeiket – éppúgy a férfiakét, mint a nőkéit –, hogy a mai felnőtt társadalomban megtalálják helyüket. Javaslatokkal sem éltek, hogy mi mindenen kellene, lenne jó és célszerű változtatni ahhoz, hogy a generációk egymáshoz való viszonya gyümölcsözőbbé váljon.

Ez kortünet, vagy a felnőtt társadalom és a pedagógusok mulasztása?

II.

A KÍSÉRLET MENETE ÉS EREDMÉNYE A II. ÉVFOLYAM NAPPALI TAGOZATÁN

13 fő, 20 év körüli hallgatónő írásban válaszolt. Két kérdést kaptak.

1) *Gondolataim a sikeres felnőtté válásról a mese tapasztalatai alapján*

Legtöbben leírták a mese rövid tartalmát, és egy-egy esemény mellé lejegyezték gondolataikat.

Mindenkinek tetszett a mese. Megállapították, hogy egy kisfiú felnőtté válásáról szól. Ezt természetes folyamatnak nevezték, minden ember átmegy ezeken a korszakokon. Az élet velejárója a változás, a fejlődés, amelyhez az embernek tudnia kell alkalmazkodni. Az élet végtelen próbák sorozata – vélekedtek – sikerekkel és kudarccal, ebben megegyezik a mesebeli és a való élet.

A bevezető részre senki nem reagált. Mindenki a kis királyfi jellemzésével kezdte választát.

A kis királyfi igazi, gondtalan, játékos gyermek. Naiv és befolyásolható, néha rosszat tesz, és tetteiért nem meri vállalni a felelősséget. Szülei szeretettel gondoskodtak róla, eldöntötték, mit tehet, és mit nem. A család összetartó volt, írja egy hallgató, ezt bizonyítja az, hogy a kulcsot a királyné férje parancsára a párnája alatt őrzi.

Amikor a kis királyfi aranylabdája véletlenül begurult a Vadember ketrecébe, le is zárult gondtalan gyermekkorra. Elvesztette legkedvesebb játékát. Erről nem mert szüleivel beszélni. Miért nem mert? Önállóan kezdett gondolkodni azon, hogyan is szerezhetné vissza a labdát. Ez az önálló gondolat volt az első lépés a szülőktől való elszakadás útján. Utána következett a többi: apja parancsának megtagadása, a kulcs ellopása az anya párnája alól. A szakítás nem volt könnyű, háromszor is megpróbálta visszaszerezni a labdáját, gyermekkorát, szép szóval, „szakítás nélkül”. Itt kezdett kibontakozni szép lassan a gyerek önálló, saját világa, írták a hallgatók.

A ketrec kinyitása

A hallgatók véleménye megoszlott ebben a kérdésben.

- Ő maga lépett ki a szabadba, igaz, még mindig egy felnőttel, de már nem a szüleiével. – írták többen.
- Itt nyitotta meg a sikerhez vezető életútját – ezt a sikert magának köszönheti, mert ő döntött úgy, hogy kinyitja. Mindenki maga dönthet, hogy milyen kaput nyit meg önmaga előtt.
- Ma lehetetlen lenne nyolcéves korban elszakadni a szülőktől (az elszakadást fizikális, konkrét tényként értelmezi!)
- Nem a jóság és az együttérzés vezette, mikor kinyitotta az ajtót, a labdáját akarta visszakapni. Egoista volt, mindenáron vissza akarta kapni, ami az övé, hiszen hozzá volt szokva, hogy minden úgy történik, ahogy ő akarja.
- Azért kellett elmennie, hogy megtudja: az életben nem hullik minden az öllünkbe.
- Csak egy szerkesztési fogás, hogy folytatódhasson a történet.
- Miért kellett egyáltalán elmennie? Meg kellett volna beszélnie a szüleiével, biztosan segítettek volna neki.
- Szófogatatlan volt, ezért büntetés jár, mehetett világgá – megérdemelte.
- Sokan tartották fontos mozzanatnak a mesében, hogy a királyfi világgá ment, de nem mindenki tudta, illetve meg sem próbálta értelmezni.

Vasjankó

Ennél a kérdésnél többen megjegyezték, hogy nem értették meg Vasjankó szerepét. Miért volt eleinte olyan gonosz és titokzatos, később pedig olyan hatalmas, jóságos és gazdag?

Néhányan megpróbálkoztak magyarázatokkal:

- a gonosz varázslat tette gonosszá;
- kellene, hogy az ember mellett álljon valaki, kár, hogy nekem nincs ilyen jótévőm; gonoszak, rosszindulatúak az emberek, úgy látszik, akkor is így volt, és mai is így van.

Senkinek nem tűnt fel, hogy Vasjankó a mese címe. Nem gondolkodtak el Vadember mivoltán sem. Az sem jutott eszükbe, hogy Vasjankó volt, aki a királyfit taníttatta, nevelgette az erdő mélyén. Nem jutott eszükbe, hogy egy felnőtt férfi pártfogásba vett egy gyermeket, egy kisfiút, és átadta neki tudását, férfi tudását. Igaz van R. Bly-nak, aki megállapította, hogy mára a generációk, és azon belül az azonos neműek kapcsolata veszélyesen meglazult. Nem ismerjük fel, nem ismerjük el azoknak a férfiaknak az áldozatos munkáját, pl. edzőkét, tanárokat stb., akik személyes példájukkal nevelik a fiatalokat. Észre sem vesszük, hogy tanulhatnánk az előző generációktól, másfelől észre sem vesszük, hogy adnunk kellene tudásunkból a fiatalabbaknak (nem lexikális tudásra, hanem élettapasztalatra gondolok), mint ahogyan a meg nem értett Vasjankó tette.

A próbák

A megkérdezettek helyesnek tartották, hogy a királyfinak különböző próbákat kellett kiállnia.

- Így az igazságos, hogy megtanuljon a saját lábára állni.
- A felül levőknek is meg kell tanulniuk, hogy nem mindig az ő akaratuk érvényesül.
- Ahhoz, hogy az ember érvényesüljön, meg kell ismernie környezetét, más emberekkel is meg kell tanulnia együttműködni.
- Eleinte nem nagyon tudta kiállni a próbákat, akárhogy is igyekezett, később belejött, ezt is, mint minden mást, gyakorolni kell.
- Jó lehetett neki, hogy annyi mindent kipróbálhatott, én is szívesen kipróbálnék sok mindent, hogy megtudjam, miben vagyok igazán jó. Az ember csak így találhatja meg boldogságát.
- Az igyekezet meghozza gyümölcsét.
- Az erdő nagyon szép lehetett, nagyon sok szépet tapasztalhatott ott.
- Ha az ember nem ért semmihez, nem boldogulhat. Tanulni kell.
- Ha az ember egyedül akar megállni a lábán, nem nagyon sikerül.
- Nem szabad elcsüggedni, ha valami nem sikerül, újra kell kezdeni. Kitartásra tanít ez a mese.
- Céltudatosnak kell élni.
- Kell egy család, amiért élhetünk, küzdhetünk, ez az élet legfőbb értelme.
- Nem elég jól tanulni, dolgozni, igyekezni, a pénz, az összeköttetés, az ismeretség legalább olyan fontos, ha nem fontosabb. Az ember nem várhat segítséget, maximum a szüleitől, és ez sajnálatos, az országra nézve pedig az ilyen gondolkodásmód és gyakorlat katasztrofális.

A tanulás, a tapasztalatszerzés fontosságát mindannyian elismerték. Többen keserű hangon húzták alá a pénz, az összeköttetések káros szerepét. Önzetlen segítségről senki nem számolt be. Ennyire magányosnak és magukra hagyatottnak érzik magukat 20 éveseink?

Az idegen udvarban

Nem sokan reagáltak erre a részre. A királylánnyal való találkozás és a csatajelenetek sem ébresztettek a hallgatókban különösebb gondolatokat. Életkorukból adódóan pedig várható lett volna, hogy a párválasztás kérdései foglalkoztatják őket.

- Annyit jegyeztek meg többen is, hogy a királylánynak elege lehetett a bezárt életből, valószínű, hogy szabadságra vágott.
- A gúnyolódást gyerekes vonásnak jellemezték, amire komoly, céltudatos felnőttnek nem kell reagálnia.
- A csatát helyénvalónak találták, hiszen a támadást vissza kell verni.
- Nem reagáltak tehát a szerelem kibontakozására, Vasjankó segítségére, a lábsérülésre, az aranyalmák apai segítséggel történő odaadására, a lány odaadó kéréseire sem.
- Mindezt természetesnek, más mesékből ismertnek találták?

A mese vége

A mese utolsó jelenete viszont ismét megosztotta a véleményeket. A legtöbben azt írták, hogy a mese érdekes, jól kidolgozott, izgalmas volt, de a végét „összecsapták”.

„Sok minden homályban maradt. Gondolkodjon az olvasó?”

Másnak viszont tetszett a vége, mert a sok viszontagság után végre minden jóra fordult. Örömmel nyugtázták, hogy a királyfi szülei is ott voltak az esküvőn. A generációk újra egymásra találtak. Összegzésként azt írták, hogy sok hasonlóság és különbség is van a két kor felnőtté válásának kérdéseiben. Ma anyagilag és társadalmilag más korban élünk. Semmilyen csodára nem számíthatunk, magunknak kell megteremtelnünk a feltételeinket. Vándorlásra ma nincs lehetőség, de a tapasztalatainkat lehetőség szerint gyűjtenünk kell. Van mit tanulni a meséből, kitartást, szorgalmat, céltudatosságot – írták a hallgatók.

2) Hasonlítsák össze a labdát és az almát!

Alaposan és sokszínűen válaszoltak a második kérdésre.

Labda

Alma

Kerekség, egész, tökéletesség, világegész szimbólumai.

Ország, királyság, gazdagság jelképei.

Mindkettő örömforrás, az életet erősíti, élet, tűz színe, boldogság szimbóluma.

Lehet kicsi, nagy, mind jó – külön hasonlóság ellenére a mélyére kell nézni, ott a lényeg.

Mindkettőt el lehet kapni = meg kell ragadni a pillanatokat.

A fiú saját tulajdona

Közös tulajdonuk lesz

Gyermekkor szimbóluma, játékszer

Egyetemes táplálék (férfiaké és nőké, gyerekeké, öregeké, fiataloké; sokféle étel-ital készíthető belőle

Szülőtől kapja;

Szülő a legfontosabb a gyermek életében

Nőtől kapja;

Felnőtt korban a nő a legfontosabb férfi életében

Természettől is kapható

Élettelen, emberi kéz műve

Élő, a természet „alkotása”, erős, ellenálló, egészség, erő szimbóluma

Az életutat mutatja, amerre gurul, arra kell menni, a változás, bizonytalanság szimbóluma is lehet.

Az embernek először van labdája,

aztán almája

Többfelé dobhatjuk

= többfelé mehetünk, még válaszhatunk

Lefelé esik, felülről jön, az ég ajándéka, vagy fel kell nyúlni érte.

Nincs választási lehetőség, a benne lévő már adott.

Férfitől férfihoz gurul véletlenül

Céltudatos nő dobja konkrét céllal

Lezárul a gyermekora

Kezdődik a felnőttkora

Férfias játékszer, de nem goromba

Nőies, mert az élet továbbvitelével és a táplálással függ össze.

Házasság, összetartozás, érettség szimbóluma, melyet ápolni kell. A belőle keletkezett étellel pedig közösen kell a férfinak és a nőnek törődnie.

Érdekesen, néhol stílszerűen, játékosan, humorosan hasonlították össze az almát és a labdát. Volt, aki általános absztrakt almáról és labdáról beszélt, volt aki a mesében konkrétan szereplő tárgyokról. Nagyon jól érzékelték a hasonlóságokat és a különbségeket. Sikerült az ellentétpárokat jól megragadniuk. Senki sem reagált azonban arra a tényre, hogy a királylánynak 3-szor kellett odadobnia az almát, mire a királyfi „rászánta” magát, hogy új életszakaszt kezdjen. Bizalmát, odaadását háromszor is megerősítette az ismeretlen vitéz iránt, akinek nem a külseje a fontos, hanem a tettei. Azt sem említették, hogy a mese logikája szerint a szülői támogatás fontos a fiatalok házasságában. A király pedig szívvel-lélekkel támogatta lánya választását. Azt sem jegyezte meg senki, hogy a kis királyfi háromszor is megpróbálta békés úton visszaszerezni a labdáját, elveszett gyermekkorát. Nem hangsúlyozta tehát senki azt, hogy az átmenetek az ember életében harccal vannak teli. Talán nem is tudatosul bennük igazán?

A konkrét kérdésre viszont lényegesen alaposabban és mélyebben válaszoltak, mint az általánosságban feltett kérdésekre.

Így szokták meg? Jobban szeretnek konkrét kérdéseket kapni, mint kérdéseket maguktól megfogalmazni?

III.

A II. ÉVFOLYAM LEVELEZŐ HALLGATÓI RÖVID BESZÉLGETÉS UTÁN

(15 fő, nők) 2 feladatot kaptak.

1) Írják le gondolataikat a meséről.

2) Írják le gondolataikat az agresszióról, a harciasságról.

Két alapvető különbség tűnt fel a nappali tagozatos hallgatók elemzéséhez képest. Az egyik az, hogy egyértelműen a felnőtt, felelősségteljes ember, a szülő és a pedagógus szemszögéből közelítették a történeteket, a másik pedig az, hogy aprólékosabb, árnyaltabb válaszokat adtak. Élettapasztalataik nyilván sokszínűbbek.

A mese elejét rendben lévőnek találták: tipikus helyszín, tipikus szereplők, meseszámok, romantikus csodás elemek, amelyek a valósággal keverednek, természetes és megszokott velejárói a mesének.

Aztán valamennyien visszahőköltek az ijesztő folytatást hallván. Semmiképpen nem való elalvás előtt felolvasni – mondták.

Idegen, brutális és durva. Ilyenek a tipikus, ősi német mesék? – kérdezték.

Mi történi az elején említett vadászokkal? És mi lesz a bátor vadásszal?

Miért Vasjankó a mese címe? Ő csak mellékszereplő. Vagy mégsem? Hogy lakhat egy ember a mocsár fenekén? Vagy nem is ember? Ha olyan hatalmas és erős, ki állhat még felette, milyen természetfeletti erőket feltételez a mese? És milyen ezeknek a hierarchiája? Miért szerepelnek ebben a mesében csaknem kizárólag férfiak? Hol vannak a nők? Ahol hiányoznak a nők, ott túlteng a durvaság, a sötétség, a mocsár? Még ijesztőbbnek találták, hogy Vasjankót bezárták, de amikor a ketrec ajtaja kinyílt, még jobban megijedtek. Mi lesz ezután a naiv, hiszékeny gyerekekkel, hisz oly sok rosszat lehet hallani! Hogy lehet az, hogy a kis királyfi nem ijedt meg tőle? Egy hallgató felvette, hogy valami belső megérzés, férfi empátia alapján vonzódhattak egymáshoz.

Milyen gyerek is volt a kis királyfi?

Erre a kérdésre adták a hallgatók a legtöbb és legváltozatosabb választ.

- Legtöbben igazi gyereknek tartják, aki naiv, tiszta, jó és hiszékeny. Mire felnövünk, elveszítjük ezeket a tiszta gyermeki tulajdonságainkat. Vigyáznunk kellene rá, hogy ne így legyen. Vasjankóval is ez történt, ezért süllyedt a mocsárba.
- Csak egy tiszta gyermek segítségével szabadulhatott meg a gonosz varázslattól, kerülhettek ki a „mocsárból”, amit itt átvitt értelemben kell felfognunk. A bizalom és a jószág a varázserő. Ezért érdemelt jutalmat.
- A hallgató megállapításából következik, hogy a generációk egymást kölcsönösen segítve érhetik el céljaikat.
- Más vélemény szerint a kis királyfi egyáltalán nem jó gyerek, annak ellenére sem, hogy Vasjankó annak nevezi. Ma a nehezen kezelhető, engedetlen gyerekek közé kellene sorolni. Ugyan milyen módszerrel lehetne engedelmessegre nevelni? Persze közösségben biztosan másképp viselkedne...
- Mások szerint szimpatikus, bátor, igazi férfias egyéniség már gyermekkorában is.
- Más azt ragadta ki, hogy ragaszkodnia kellett volna a szüleihez, hiszen egy gyermeknek az otthon biztonsága a legfontosabb, aminek persze túlzásba vétele veszélyes is lehet, mert a szülő túlságosan magához láncolhatja, és ezzel megakadályozhatja gyermeke személyiségének kibontakoztatását, önmegvalósítását.

Egy másik hallgató a gyermekek naivitását és kíváncsiságát emelte ki. Valóban ilyenek – írta, és ez különösen veszélyes lehet. Ma nem a gyerekek állnak a család figyelmének a középpontjában. A túlhajszolt társadalomban a gyerekek egyedül maradnak érzéseikkel, féltreimükkel, bánataikkal. Értékrendjük nincs, mert nem foglalkoznak velük. Sok gyerek úgy kallódik el, hogy észre sem vesszük. Mások ez feltűnő: drog, szekta, kirívóan rossz társaság... Vasjankó lenne a tanító? Már akkor sem lehetett csak a család feladata a gyermekek szocializációja – írta.

Egy másik hallgató szerint itt nem egy konkrét gyerekről van szó, ez egy „általános gyerek”, és általános nevelési elvekről olvashatunk. Konkrétan róla, érzéseiről, terveiről stb. valóban nem tudunk meg semmit, még neve sincs. Élete összefonódott Vasjankóéval, csak ketten összefogva, egymást formálva juthattak előre. Vasjankó pl. attól a pillanattól kezdve nem gonosz, és attól a pillanattól van neve, ahogy szabadon visszatérhetett a SAJÁT birodalmába. Kell tehát, hogy mindenkinek meglegyen a saját birodalma, ahol jól érzi magát, és ott ő az úr.

Egy másik hallgatónak az jutott eszébe, hogy nem kell megijedni, bármilyen ijesztőnek is tűnik valami, meg kell tanulni a tisztességes harcot, és a szeretetet, a kitartás legyőzi a gonoszt. Ezt tudnunk kell, és erre kell megtanítanunk nekünk, pedagógusoknak a gyermekeinket.

A próbák

A legtöbben az élet velejárájának nevezték a próbákat. Voltak azonban néhányan, akik túl keménynek tartották ezeket a mesében előforduló próbatételeket.

- Egy gyereknek mozgásra, játékra van szüksége, hogy várhatták el tőle, hogy egész nap mozdulatlanul üljön a víznél, és figyeljen?

A próbákat úgy kell összeállítanunk, hogy azok megoldhatóak legyenek.

A tanító szempontjából még egy hasznos gondolatot találtak ezen a ponton:

- Ha a gyermek hibázik, nem szabad azonnal megbüntetni, lehetőséget kell neki adni, hogy korigáljon, és segíteni is kell, mint ahogyan Vasjankó tette.

A mese további részéről nem mindenki tett említést. Egy-két futólagos megjegyzéssel találkozhatunk. Pl.: Tipikus a folytatás, minden mese így alakul, indokolták.

Néhány véleményt azonban még megemlítenék.

- A szépség nem mindig előny. Az aranyhaj itt is csak bonyodalmat okozott. A külső alapján nem lehet megítélni, hogy nehéz helyzetben mire lehet képes egy ember.
- Senkinek nem árt megtanulnia a szegénységet, a szerénységet.
- Aki jó és keményen dolgozik, végül jutalmat kap.
- Az ijesztő kezdet után a mesét hallgató gyerek megnyugodva aludhat el, mert tudja, hogy mind a szülei, mind egy hatalmas segítő (Vasjankó) mellette alszanak.

A pedagógusok tehát sok-sok üzenetet kiolvastak ebből a régi meséből. Ezeket komolyan vették, megfontolták, és napi tapasztalataikkal összevetették.

2. Gondolatok az agresszióról, a harciasságról

A hallgatók megállapították, hogy ebben a mesében a szokásosnál is több az agresszió, harcias elem. Ezért a nappalis hallgatókkal szemben, inkább fiúknak való mesének nevezték. Inkább a fiúknak van szükségük a versenyzésre, egy sportegyesületben egy példamutató férfi edzőre.

Megjegyezték, hogy az agresszió ősi ösztön, amelyet azonban féken kell tartani, szabályozni kell. De lehet-e mindig? A pedagógusok ebben a kérdésben elbizonytalanodtak. Az iskolában nagy gondot jelentenek az agresszív gyerekek. Nem ismerik az együttélés szabályait, ellenséggént kezelik társaikat. A túl szerény, csendes gyerekek kellemesek az iskolában, de az életben nem érik el a céljaikat. Ha valaki semmiért nem harcol, ha pl. minden az ölébe hull, lusta lesz, és esetleg ember-telen. Agresszivitás nélkül tehát nincs siker. Sokféle harc van. Mindig csak a konkrét helyzetben lehet eldönteni, hogy ez a harc igazságos vagy nem. Van fizikális harc és lelki, szellemi harc. A jó és rossz bennünk él, először a bennünk élő gonoszt győzzük le – javasolja az egyik hallgató. Szóval, erőszak nélkül is lehet harcolni, céljainkért küzdeni. Harc kell mindennapi gondjaink legyőzéséhez (pl. egy nő különösen sokat harcol), a tanuláshoz, a munkához. Ha szeretjük, amit csinálunk, könnyebb. Ezért kellene megtalálnunk, mi a nekünk való tevékenységi terület.

A győzelem csak akkor igazságos, ha igaz társtól; a természetből vagy istentől kaptuk hozzá a fegyvert – jegyzi meg egy másik hallgató.

Néhány szomorú, pesszimista válasz is született. Pl.:

- Csak a mesében olvashatunk igazságos harcról, amely a gonosz ellen folyik. Ma egoista célokért harcol mindenki, a másikat tiporva.

De mi az a jó? Mi a becületesség? Hol vannak a korlátok? Van, aki erre is válaszolt:

- Addig harcolhatunk, amíg a másiknak nem ártunk. Maradjunk emberek.

Ez a kérdés valóban nagyon nehéz, súlyosan komplex és napjainkban ijesztően aktuális. A válaszadók szeretnék az agresszivitást korlátok közé szorítani, és csak bizonyos területekre beengedni. Fontos együttesen továbbgondoljunk rajta.

IV.

AZ I. ÉVES LEVELEZŐ TAGOZATOS HALLGATÓK VÁLASZAI

Egy 20 kérdésből álló kérdéssorra válaszoltak, de jelentősen eltérő, újabb gondolatokat tartalmazó válaszok nem születtek.

„Soha életemben ilyen komplikált mesét nem olvastam” – mondta egy hallgató. Biztos vagyok benne, hogy olvasott, és abban is bízom, hogy legközelebb ő is tesz fel magának kérdéseket egy mese olvasása közben.

A 20 kérdés

1. Ki lehetett a Vadember?
2. Miért éppen a királyné őrizte a kulcsot?
3. Miért fontos, hogy a királyfi 8 éves a történet elején?
4. Miért volt a párna alatt a kulcs?
5. Miért nem vetetett a fiú a szüleiével egy új aranylabdát?
6. Miért kellett próbákat kiállnia?
7. Mit szimbolizál a forrás?
8. Nem állta ki a próbát, mégis aranyhajat kapott. Miért?
9. Hogy az ember felnőtt legyen, világgá kell mennie?
10. Miért nem engedte, hogy lássák az aranyháját?
11. Miből gondolta a fiú, hogy a lány jobban szereti a vadvirágokat?
12. Hogyan bontakozott ki a szerelem?
13. A 3-as szám miért szerepelt többször is?
14. Agresszivitás – helyénvaló?
15. Miért nem törődött a királyfi mások véleményével?
16. Mik a hasonlóságok és különbségek a labda és az alma között?
17. Miért segített a királynának az édesapja a torna megrendezésékor?
18. Mit jelképez a fiú két sebe?
19. Miért tudta a fiú feloldozni Vasjankót?
20. Mit gondolok a meséről?

V.

GYERMEKRAJZOK

Végül egy harmadik osztályban (26 fő; 8-9 évesek) olvastuk föl a mesét. A munkát Kugler Erika tanárnő vezette. A gyerekek azt a feladatot kapták, hogy készítsenek illusztrációt a mese legérdekesebb jelenetéhez.

A gyerekek előzőleg nem ismerték a mesét. Nagy figyelemmel és élvezettel hallgatták. Tetstett nekik a kreatív feladat.

A 26 fő közül 16-an választottak olyan jelenetet, amiben a kis királyfi szerepelt. Tehát a várokozásnak megfelelően a gyermek állt hozzájuk a legközelebb, vele tudtak azonosulni.

Megoszlásuk:

- őrzi a forrást (kettőn Vasjankó is látszik): 5 fő
- őrzi a forrást, a haja belelóg: 4 fő
- őrzi a forrást, az ujjja belelóg: 1 fő
- őrzi a forrást, Vasjankóval beszélget: 1 fő
- (összesen: 11 fő)
- királyi udvar, Vadember, ketrec, labda: 5 fő

A Vadembert néhányan alaposan kidolgozták, nagyon érdekesnek találhatták.

A többiek is mind izgalmas jelenetet választottak, senki nem választotta a hétköznapi konyhai vagy kerti munkát.

Ezek megoszlása:

- mocsárnál: 6 fő
- ebből: kiskutyát berántja egy kéz: 4 fő
- (kutya alaposan kidolgozva, állatok iránti vonzalom!)
- paripát, páncélt kap Vasjankótól: 2 fő
- lovagi toma: 2 fő
- (a páncél alapos részletességgel kidolgozva, érdeklődés jele)

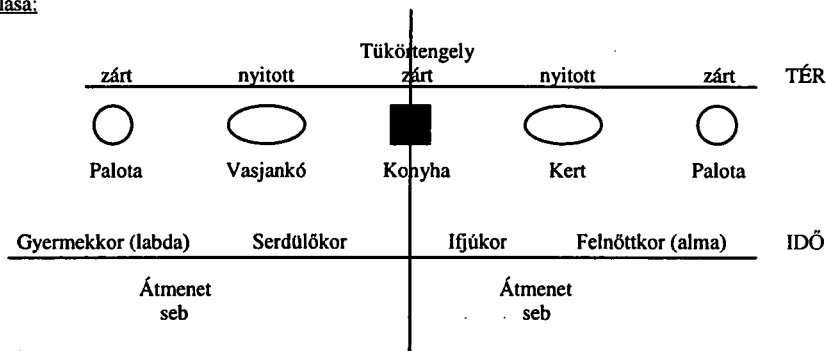
A gyermekeknek természetesen nem kell komplikált kérdéseket feltennünk. Nem baj, ha egyelőre egyszerűen csak izlelgetik az ősi költészet remek darabjait, és természetesen az sem baj, ha nem ismerik még a szimbólumrendszert és a mélyebb összefüggéseket sem, egyszerűen csak örülnek annak, ami szép és értékes.

VI.

A MESE FELÉPÍTÉSE ÉS MŰVÉSZI ELEMEI

A mese csodálatos költői kompozíció.

Ábrázolása:

Jellemzői:

- Gyermekkor:** Szülők birodalmában él, gondtalan gyermek.
Meghatározó az életben: – labda
– szülők (nő és férfi)
- Átmenet a gyermekorból a serdülőkorba:**
Jelzi: a labda lepattanása (véletlen)
Meghatározók: – idegen személy (Vasjankó, férfi)
– idegen környezet

A korszakváltás harccal teli:

Nehezen kezdi, 3-szor próbálja szép szóval visszaszerezni a labdát, mikor az eredménytelen, akkor kezdi az erőteljesebb harcot.

Harc: önmaga

Vasjankó ellen, mindenki tagadása

Szülők

Kis seb az ujján

Szakítás, ROSSZ KEZDETE, önállóság keresése

- Serdülőkor:** – Vasjankó, férfi birodalmában
Harc: önmagával, minden ismeretlennel
Tanulás (alapos, elmélyült): önmaga, természeti környezet, Vasjankó megismerése
Sok kudarc, kevés siker
Sok árny, kevés fény
Próbán elbukik, világgá megy, ROSSZ fokozódik
– Konyhába kerül (idegenek szolgája)
Mélypont, sötétség, zártság, sikertelenség, magány
Harc a megélhetésért
Tanulás: munka, más emberek, látóköre egyre szélesedik, de még nem tudja hasznosítani

Serdülőkor végén megjelenik a NŐ, átlép az ifjúkorba
Harc a nővel, a nőért (játékos, ugyanakkor komoly, egyfelől gyermeki, másfelől felnőtt)

4. Ifjúkor: – Kertészet
Természet, egyre több fény, szín, érzés
JÓ fokozódik

Harc: a többiek elismeréséért, igaz társ kereséséért

5. Átmenet: Csatatér, győzelem, nagy seb a lábán

6. Felnőttkor: Nő elnyerése, győzelem (3 alma tudatosan jelzi a belépésre való engedélyt)
Győz: az ellenség felett, a királynéért, a királyért, a királyságért, a jövőért
Többi felnőtt segíti, elismeri (Vasjankó, király, szülei...)
Palota: beteljesül a JÓ (mindenki elfogadása)

TÜKÖRTENGELY-FELÉPÍTÉS

Ha a tükörtengely mentén összehajtjuk a lapot, amelyen a kis királyfi életútját ábrázoltuk, pontos lefedéseket találunk negatív, illetve pozitív előjellel, amelyek összegzésével megkapjuk az egészet.

1. Palota	Palota
szülői (nő+férfi) tulajdon	szülői (nő+férfi) tulajdon
fiú a gyermek	lány a gyermek
Fiú harcol	Lány harcol
Mindenki ellen	Mindenki segítségével a fiúért
Boldog gyermekkor elvesztése	Felnőtt boldogság elnyerése
2. Vasjankó erdeje	Palota kertje
3. Konyha: mélypont, tükörtengely áthaladási pontja	

VII.

VASJANKÓ, A CÍMADÓ

Nem tudunk meg sokat a meséből Vasjankó korábbi életéből, csak azt, hogy egy gonosz boszorkány elvarázsolta, és csak a megváltás juttathatta vissza méltó helyére. Ki lehetett a gonosz boszorkány, és miért haragudott meg anyyira, nem tudjuk. Csak azt tudjuk, hogy Vasjankó egy mocsárba süllyedt, külseje állatiassá vált, talán csak a mélyben lévő ősi ösztöneinek élt?

Ha hihetünk a tükörtengely felépítésének, feltételezhetjük, hogy a gonosz boszorkány a kis királyfi ellenpólusa, ami a kis királyfiban megvolt, az a boszorkányból hiányzott, és fordítva. Talán lehet, hogy egy felnőtt nő volt, hiányzott belőle a Vasjankó iránti bizalom és ragaszkodás. Ez nem volt elvárható az idegen kis királyfitól, tehát a nőtől elvárható lett volna. Közeli rokona lehetett tehát. Az ilyen magatartás állattá teheti az embert, a bizalom és a szeretet pedig a trónusra emelheti.

Ez a mese fennmaradt 20 ezer éven át. Kibírta az idők viszontagságait, mert mondanivalója örök, amíg ember él a Földön. Tanulhatnak belőle felnőttek, gyermekek egyaránt. Vagy ha nem a tanulás a céljuk, élvezhetik szépségét, hangulatát.

IRODALOM

Robert Bly: Vasjankó. Könyv a férfiakról, Európa Kiadó, 2000.

Brüder Grimm: Der Eisenhans

Grimms Märchen: Kinder- und Hausmärchen gesammelt durch die Brüder Grimm Insel taschenbuch, 1984.

Seite: 30–41.